

Вікторія ПАНАСЮК

канд. екон. наук, доцент

доцент кафедри публічного управління, адміністрування

та міжнародної економіки

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСТЕРНОЇ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Розвиток в Україні кластерної форми організації аграрного виробництва перебуває на початковій стадії, що пов'язано зі слабким характером інтеграційних зв'язків між виробниками сільськогосподарської продукції, переробними підприємствами й науковими установами, неготовністю аграріїв-підприємців взяти на себе ініціативу формування агрокластерів.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку аграрного сектора економіки України у регіональному вимірі дозволив встановити, що вже достатньо довгий час виробництво забезпечують малі та середні суб'єкти аграрної сфери та за існуючої моделі господарювання – вироблена сільськогосподарська продукція не проходить усі стадії обігу і найвищий дохід отримують безпосередньо не виробники, а посередники з її реалізації. Існує думка, що альтернативним варіантом підвищення ефективності господарювання малих суб'єктів аграрної сфери може стати кластеризація, що дозволяє розв'язати проблеми шляхом концентрації агровиробників в одному географічному районі; кооперації з високим рівнем розвитку; підвищення конкурентоспроможності продукції; завоювання й утримання клієнтів [1].

Вважаємо, що кластерна модель організації агропромислового виробництва сприятиме створенню умов для формування на певній території замкнутих циклів: «виробництво – зберігання – переробка – реалізація сільськогосподарської продукції», що за їх оптимального інтегрування та кооперування забезпечить ефективне функціонування кожного з учасників агрокластера, виробництво конкурентоспроможної продукції та отримання максимального прибутку.

Щодо організаційної структури кластерів в аграрній сфері, то в межах регіону її можна поділити на дві основні групи учасників:

Перша – виробники сільськогосподарської продукції на місцях, що беруть безпосередню участь у господарському процесі в межах кластера. Їх діяльність має базуватися на принципах спеціалізації та кооперації виробництва, дотримання яких є першочерговою умовою підвищення показників ефективності використання їх підприємницького потенціалу, сприятиме раціональному використанню основних засобів, своєчасному виконанню сільськогосподарських робіт, зростанню продуктивності праці.

Друга група учасників, це економічні суб'єкти, що функціонують за принципом горизонтальної інтеграції, беруть безпосередню участь у створенні кластера та забезпечують його ефективне функціонування.

Учасниками цієї групи є:

- органи місцевого самоврядування на регіональному і локальному рівнях, на яких покладається функція управління шляхом розробки стратегічних напрямів розвитку кластерної моделі аграрного ринку, стимулювання інвестиційної підтримки й розвитку агровиробників, а також реалізація контролюючої та регуляторної функцій, які логічно мають забезпечити державні органи влади;

- підприємці, як головні учасники агрокластера, на яких покладено функцію матеріально-технічного забезпечення процесу виробництва; надання транспортних послуг з перевезення продукції, пошук ефективних каналів збуту сільськогосподарської продукції;

- громадські організації, діяльність яких спрямована на підтримку та розвиток комунікацій в межах агрокластера, надання інформаційної та консультативної підтримки учасникам кластера, а також моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування кластера;

- науково-дослідні установи – університети, наукові центри та лабораторії, які є генераторами ідей щодо впровадження інноваційних розробок, зокрема з використання новітніх підходів до технології чи виробництва екологічно-чистої продукції в межах кластера; ця група також може бути ініціатором вивчення досвіду передових країн світу щодо розвитку аграрної сфери, вивчення та впровадження його в межах створюваного кластера, розробки альтернативних і перспективних напрямів співпраці із зарубіжними партнерами в межах агрокластера [1, 2].

Розглядаючи розвиток кластерів відмітимо їх однозначно чільне місце серед регіональних стратегій, як нового виду відносин господарюючих суб'єктів на сільських територіях, зорієнтованих на формування високотехнологічних і наукоємних об'єднань із замкненим циклом виробництва, створення нових робочих місць різної кваліфікації, розвитку соціальної та виробничої інфраструктури.

На практиці, діючі чи створені підприємства на сільських територіях, одержують можливість: використовувати новітні технології, енергетичні засоби, інженерні споруди; знизити тривалість розриву у фінансуванні витрат у міжсезоння, період між збиранням урожаю і початком його переробки і реалізації; покращити якість продукції, залучаючи додаткові переробні потужності, щоб уникнути швидкого псування; переробляти продукцію чи закладати на триваліший термін зберігання, організувати більш повне завантаження робочої сили в період сезонного безробіття [2].

Важко переоцінити можливості кластерного розвитку агросфери в умовах занепаду значної частини сільських населених пунктів в Україні, недостатніх фінансових можливостей економіки та потреби її відбудови у післявоєнний період. Вважаємо що саме кластерна організація виробництва здатна вирішити питання

формування соціально орієнтованої економіки, вирівнювання пропозицій економічного, соціального та екологічно безпечного розвитку сільських територій, зосередженого на інтересах громади села й створення в сільських населених пунктах належних умов праці та проживання.

Список використаних джерел

1. Кудак К.М. Інноваційні напрями розвитку аграрного сектора економіки регіону на засадах кластеризації. *Регіональна економіка*. 2014. №4. С. 173-179. URL: http://re.gov.ua/re201404/re201404_172_KudakKM.pdf (дата звернення 28.04.2023).

2. Олійник О.В., Сідельнікова І.В. Особливості формування і розвитку кластерних структур в аграрному секторі національної економіки *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка»*. 2016. Вип. 16. С. 54–56.